

УДК 347.9

DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v2.2025.5>**В. С. Холод***аспірант кафедри цивільної юстиції та адвокатури
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
orcid.org/0009-0005-5556-0632*

ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСАД GOOD WILL В МЕЖАХ ЗАХИСТУ МАЙНОВИХ ІНТЕРЕСІВ БОРЖНИКІВ У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Стаття присвячена дослідженню засад good will у контексті захисту майнових інтересів боржників у виконавчому провадженні. Такий інструментарій захисту майнових інтересів боржників не зазнав широкого дослідження з боку вітчизняної науки, а тому розробка цієї теми має неабияку актуальність. Застосування правових засад good will можна назвати проявом «м'якої сили» боржника, адже саме за їх допомогою він може як виконати свої зобов'язання в межах виконавчого провадження, так і захистити власні майнові інтереси.

Захищати власні майнові інтереси у виконавчому провадженні не є тотожним не виконувати покладені на боржника зобов'язання. Засади good will покликані встановити справедливий баланс між досягненням цілей виконавчого провадження та захистом майнових інтересів боржника. Застосування боржником цих засад дозволяє йому у законний спосіб уникнути посягань виконавця на його майно, але за умови вчинення ним активних дій, спрямованих на належне виконання обов'язків в межах виконавчого провадження.

Таким чином, актуальність даного дослідження обґрунтовується його новизною та незначним обсягом досліджень у науковому середовищі. Зокрема, за даною статтею висвітлюються складові засад good will, досліджуються їх особливості як кожна окремо, так і у взаємозв'язку між собою. Дане дослідження не оминуло і практичну складову питання застосування вищезазначених засад. Окрему увагу приділено практичним аспектам та прикладам застосування боржником засад good will в межах виконавчого провадження. Досліджено актуальні випадки правозастосування, коли у боржника наявний значний обсяг майна з різною вартістю. У тому числі, приділено увагу важливості проактивної участі боржника у виконавчому провадженні та розкрито як він може захистити власні майнові інтереси.

Розробка та поширення застосування засад good will може позитивно вплинути як на належне виконання боржниками своїх обов'язків, так і на тенденції виконання рішень у вітчизняній практиці відповідно.

Ключові слова: засади good will, справедливість, добросовісність, розумність, виконавче провадження, боржник, захист майнових інтересів боржника.

Kholod V. S. IMPLEMENTATION OF GOOD WILL PRINCIPLES IN PROTECTING DEBTORS' PROPERTY INTEREST IN ENFORCEMENT PROCEEDINGS

The article is devoted to studying the principles of good will in the context of the protection of property interests of debtors in enforcement proceedings. Such a toolkit for protecting the property interests of debtors has not been widely studied by the national science, and therefore the development of this topic is of great relevance. The Applying legal principles of good will can be called a manifestation of the debtor's "soft power" since it is with their help that the debtor can both fulfill its obligations within the framework of enforcement proceedings and protect its own property interests.

Protecting one's own property interests in enforcement proceedings is not the same as failing to fulfill the obligations imposed on the debtor. Principles of good will are intended to strike a fair balance between achieving the goals of the enforcement proceedings and protecting the debtor's property interests. The application of these principles by the debtor allows him/her to legally avoid encroachments by the executor on his/her property, but only if he/she takes active steps to properly fulfill his/her obligations within the framework of the enforcement proceedings.

Thus, the relevance of this study is substantiated by its novelty and the small amount of research in the scientific community. In particular, this article highlights the components of the good will principles and examines their features both individually and in relation to each other. This study does not ignore the practical component of the application of the above principles. Particular attention is paid to the practical aspects and examples of the debtor's application of the good will principles within the framework of enforcement proceedings. The author analyzes relevant cases of law enforcement when the debtor has a significant amount of property with different values. In particular, the author emphasizes the importance of the debtor's proactive participation in the enforcement proceedings and reveals how the debtor can protect its property interests.

The development and widespread application of the good will principles may have a positive impact on the proper fulfillment of obligations by debtors and on the trends in the enforcement of judgments in domestic practice, respectively.

Key words: principles of good will, justice, integrity, reasonableness, enforcement proceedings, debtor, protection of debtor's property interests.

Постановка проблеми. Захист майнових інтересів боржників в межах виконавчого провадження є одним з аспектів, який часто залишається поза увагою при виконанні рішень. Оскільки основним завданням виконавчого провадження

є примусове виконання рішення за рахунок майнових інтересів боржника, то часто-густо виникає питання щодо пріоритетності звернення стягнення на те чи інше майно (майнові інтереси) боржника. В ході виконавчого провадження, боржник

може забезпечити свої майнові інтереси від надмірних або невиправданих посягань з боку виконавця, але за умови його проактивної участі та волі задовільнити вимоги стягувача з найменшими, для себе, втратами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На загальнотеоретичному рівні певні аспекти даної проблематики досліджували Гук Б.В., Чубоха Н.Ф., Калаур І.Р., Зайцева-Калаур І.В., Сібільов Д.М., Грабар Н.М., Плотуха Є.П. та інші. Водночас, питання застосування засад good will, підчас захисту майнових інтересів боржника у виконавчому провадженні, ще не знайшло значного висвітлення з боку науковців. Не применшуючи наукові досягнення колег, наголошуємо, що захист майнових інтересів боржника на засадах good will потребує додаткових наукових досліджень та пошуку шляхів вдосконалення вітчизняного законодавства.

Метою статті є змістовий аналіз та виділення ключових характеристик засад good will. В межах дослідження передбачається визначення сутності цих засад, виокремлення їх складових частин та передумов застосування. Окрема увага приділена застосуванню засад good will у практичній площині захисту майнових інтересів боржника у виконавчому провадженні.

Виклад основного матеріалу. Засади good will (в перекладі – добра воля [1, с. 467]) не мають легального визначення у вітчизняному законодавстві про виконавче провадження, хоча фактично можуть бути застосовані підчас примусового виконання рішення. В широкому розумінні, засади good will являють собою систему загальних принципів права, спрямованих на регулювання прав та обов'язків учасників правовідносин у спосіб, що виключає можливість виникнення між ними спору (суперечок). У вузькому розумінні, засади good will можна визначити як механізм прояву доброзичливих намірів та активної поведінки, направленої на реалізацію конкретних обов'язків учасників правовідносин. Якщо говорити про визначення засад good will саме в межах виконавчого провадження, то слід виходити зі специфіки виконавчих процедур, у тому числі і характеру примусу. На нашу думку, засади good will в межах виконавчого провадження являють собою систему принципів права, реалізація яких полягає у взаємовигідній поведінці сторони, яка демонструє намір досягнути цілей виконавчого провадження.

По своїй природі засади good will є моральним обов'язком особи. Це відображення бажання сторони виконавчого провадження робити правильні речі на особистому рівні, а не вимога закону. Тобто, реалізація стороною виконавчого провадження засад good will має бути виключно проявом волевиявлення такої сторони, а незастосування цих засад не може призвести до юридичної відповідаль-

ності. У більшості випадків суб'єктом, здатним у повній мірі застосувати такі засади, є боржник у виконавчому провадженні. Хоч у вітчизняній практиці виконавчих проваджень боржники не часто відіграють проактивну роль, проте застосування засад good will може захистити їх майнові інтереси. Для розуміння змісту цих засад та шляхів захисту майнових інтересів боржників у виконавчому провадженні слід дослідити, що саме лежить в їх основі. Як ми вже з'ясували, засади good will являють собою систему принципів права. Як основи стовпи засад good will слід виділити такі принципи як справедливість, добросовісність і розумність при виконанні цілей виконавчого провадження. Наведені принципи найбільш притаманні цивільному процесуальному праву. Не дивно, що саме ці принципи покладені в основу застосування засад good will у виконавчому провадженні, адже останнє є завершальною стадією цивільного процесу по відновленню порушеного права.

Принцип справедливості, як складова частина засад good will, відіграє важливу роль у примусовому виконанні рішень в межах виконавчих проваджень. Відповідно до ст. 8 Загальної декларації прав людини, кожна людина має право на ефективне поновлення у правах компетентними національними судами в разі порушення її основних прав, наданих їй конституцією або законом [2]. Згідно з ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі – ЄКПЛ): Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення [3]. У справі «Горнсбі проти Греції» Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) уперше наголосив, що право на справедливий судовий розгляд втратило б сенс, якби правова система держави дозволяла залишати остаточні й обов'язкові рішення суду невиконаними, завдаючи шкоди одній зі сторін [4]. З наведеного міжнародного законодавства та судової практики вбачається, що виконання судового рішення є частиною судового процесу, а тому принцип справедливості має неопосередковане відношення до виконавчого провадження. Водночас, ми повинні розуміти, що результати діяльності судів за своїм змістом є відмінними від цілей виконавчого провадження. Фактично це означає, що досягнення цілей виконавчого провадження не завжди приводить майнові права стягувача до такого стану, який існував до моменту їх порушення. Саме тому, принцип справедливості, як засада good will, покликаний реалізувати баланс між формальним виконанням рішення та фактичним поновленням порушених прав стягувача.

Визначення принципу справедливості вже наводило деякими науковцями. До прикладу, Клаур І.Р. та Зайцева-Калаур І.В. визначали цей принцип як позитивне зобов'язання діяти домірно правам та законним інтересам учасників правовідносин [5, с. 136]. Однак, в контексті захисту майнових інтересів боржника на засадах *good will*, це визначення слід доповнити тим, що такі домірні дії не мають виключати узгодженість з власними майновими інтересами боржника.

Отже, принцип справедливості, як засада *good will*, може бути застосований боржником задля захисту власних майнових інтересів. Таке застосування може виражатись в конкретних діях боржника, які є вигідними як для нього самого, так і для стягувача. У практичній площині це може бути активна участь боржника підчас визначення вартості його майна в порядку її погодження сторонами виконавчого провадження відповідно до ч. 1 ст. 57 Закону України «Про виконавче провадження» [6]. Інакше кажучи, боржник може узгодити зі стягувачем вартість його майна, на яке планується звернути стягнення. В такому порядку очевидно, що справедливе визначення вартості майна боржника захищає його власні майнові інтереси, адже це напряду впливає як на погашення його заборгованості перед стягувачем, так і на потенційну необхідність звернення стягнення на інше майно. Відтак, активна участь боржника в описаній процедурі може бути справедливою та взаємовигідною для обох сторін виконавчого провадження.

Іншою засадою *good will* є принцип добросовісності. Принципу добросовісності було присвячено чимало наукових праць. Черемнов Д.В. розглядав добросовісність як презумпцію цивільного процесуального права, згідно якої кожен учасник процесу діє добросовісно поки протилежне не буде доведено [7, с. 177]. Кузів Г. взагалі пропонувала розглядати добросовісність не як принцип, а як загальний обов'язок суб'єктів цивільного процесуального права добросовісно здійснювати свої процесуальні права та виконувати процесуальні обов'язки [8, с. 258]. Лічман Л.Г. визначав добросовісність як заборону зловживання у процесі та широкий спектр реалізації процесуальної правосуб'єктності [9, с. 85]. Поділяючи думку Сурженко О.А., вважаємо, що добросовісність слід розуміти як прагнення особи сумлінно використовувати свої права та забезпечити виконання обов'язків [10, с. 228].

В контексті цього дослідження, визначення принципу добросовісності являє собою реалізацію сторонами своєї правосуб'єктності у такий спосіб, який забезпечує досягнення мети виконавчого провадження виключно необхідними засобами. Тобто, йдеться про таку процесуальну поведінку сторін виконавчого провадження, яка не шкодить

стягувачу та не покладає на боржника невинновданого чи надмірного тягара майнового характеру. До прикладу, реалізація добросовісності боржника полягає у його сумлінній, законній та обґрунтованій поведінці, що сприяє ходу виконавчого провадження та досягненню його цілей. Діючи добросовісно, з метою уникнення накладення арешту на майно або звернення на нього стягнення, боржник може повністю або частково погасити заборгованість перед стягувачем наявними в нього грошовими коштами. В такому випадку, боржник задовольняє вимоги стягувача та захищає своє майно від невинновданого або надмірного посягання з боку виконавця.

Принцип розумності, як засада *good will*, також може відіграти неабияку роль у захисті майнових інтересів боржника у виконавчому провадженні. В загальному розумінні, принцип розумності являє собою виважену та раціональну розумову діяльність особи, вміння діяти доцільно, послідовно та логічно. В свою чергу, Тобота Ю.А. вважає розумними дії особи, якщо вона враховує права та інтереси інших учасників правовідносин, ставиться до них як до своїх власних [11, с. 85]. Досліджуючи принцип розумності Чубоха Н.Ф. визначила, що його застосування має доволі відносний характер. На думку науковця, це пов'язано з різноманітністю систем цінностей осіб, які реалізують свої права у тих чи інших правовідносинах, а тому не можна однозначно визначити дотримання конкретною особою цього принципу [12, с. 292]. На наш погляд, принцип розумності нерозривно пов'язаний з встановленими законодавством межами належної поведінки, а тому можна однозначно (безвідносно) оцінити дотримання його вимог в залежності від змісту конкретних правовідносин. На практиці дотримання вимог цього принципу з боку боржника може проявлятися в активній співпраці з виконавцем з метою виконання покладених зобов'язань. Очевидно, що уникнути реалізації усього спектру засобів примусового виконання можна виключно за допомогою активної комунікації з виконавцем та своєчасного виконання його вимог. Звісно, Закон України «Про виконавче провадження» вимагає від виконавця вчиняти виконавчі дії пропорційно вимогам виконавчого документа, однак на практиці з цим можуть виникати складнощі. Відтак, у випадку непропорційних виконавчих дій боржник має право їх оскаржити. Механізм оскарження непропорційних або надмірних виконавчих дій також є проявом розумності боржника, адже це прямо захищає його майнові інтереси.

З практичної сторони, засади *good will*, в контексті захисту майнових інтересів боржника у виконавчому провадженні, зазвичай застосовуються комплексно. Задля ефективного захисту власних майнових інтересів боржник має засто-

совувати засади *good will* у їх сукупності та взаємозв'язку між собою. Реалізація окремих засад *good will* може дати опосередкований результат, а бажаний захист конкретних майнових інтересів може видатись частковим. До прикладу, реалізація принципу розумності шляхом оскарження неправомірних дій виконавця зможе захистити конкретні майнові інтереси боржника, але навряд чи допоможе йому виконати свої зобов'язання перед стягувачем. Водночас, коли боржник звертається до суду з заявою про розстрочку виконання рішення, в порядку статті 435 Цивільного процесуального кодексу України, то це може вважатися реалізацією комплексу засад *good will*. В такому випадку, реалізуються принципи справедливості, добросовісності та розумності одночасно, адже подібна ініціатива боржника виражає намір досягти цілей виконавчого провадження, задовільнити вимоги стягувача і одночасно з тим захистити власні майнові інтереси. Також проявом комплексного застосування боржником засад *good will* може виступати ініціація та подальше укладення мирової угоди. Погоджуючись із думкою Сібільова Д.М., слід зазначити, що мирова угода виступає альтернативою імперативному державному примусу та перевагою диспозитивних начал виконавчого провадження над його публічно-правовими механізмами [13, с. 193]. Дійсно, при укладенні мирової угоди боржник одночасно може як задовільнити вимоги стягувача, так і захистити власні майнові інтереси в межах виконавчого провадження, а тому, за допомогою застосування засад *good will*, такий механізм може бути дієвим. Іншим проявом комплексного застосування названих засад може бути добровільна реалізація або передання стягувачу майна, на яке за вітчизняним законодавством неможливо звернути стягнення. Таке майно визначено переліком майна, на яке не може бути звернено стягнення за виконавчими документами, що є додатком до Закону України «Про виконавче провадження» від 2 червня 2016 року № 1404-VIII (далі – Перелік). Таким чином, виходячи з диспозитивних начал виконавчого провадження, керуючись задами *good will*, боржник може самостійно реалізувати власне майно, що входить до Переліку, а на виручені від продажу кошти виконати свої зобов'язання перед стягувачем. Подібна проактивна поведінка боржника може допомогти йому захистити власні інтереси по відношенню до майна, на яке виконавець може звернути стягнення, адже, на відміну від боржника, стягувачу неважливо за рахунок яких конкретно майнових інтересів боржника буде досягнуто цілей виконавчого провадження.

Іншим, дещо нестандартним, проявом активної участі боржника, в межах використання засад *good will*, може бути добровільне виконання його зобов'язань перед стягувачем іншою особою. Така

можливість була висвітлена у Цивільному процесуальному кодексі України (далі – ЦПК України), проте не була достатньою мірою регламентована законом України «Про виконавче провадження». Відтак, частина 2 статті 432 ЦПК України вказує, що суд визнає виконавчий документ таким, що не підлягає виконанню повністю або частково, якщо його було видано помилково або якщо обов'язок боржника відсутній повністю чи частково у зв'язку з його припиненням, добровільним виконанням боржником чи іншою особою або з інших причин. Норми цивільного права, а саме частина 1 статті 528 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) зазначає, що виконання обов'язку може бути покладено боржником на іншу особу, якщо з умов договору, вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства або суті зобов'язання не впливає обов'язок боржника виконати зобов'язання особисто. У цьому разі кредитор зобов'язаний прийняти виконання, запропоноване за боржника іншою особою.

З цього питання варто звернути увагу на дослідження Кузьмича О.Я. Вчений зазначав, що згідно частини 1 статті 529 ЦК України третя особа виконує обов'язок, правовим наслідком виконання якого буде виконання обов'язку боржника. Тобто фактично, така особа виконує не свій обов'язок, а чужий, правовим наслідком якого буде також виконання обов'язку боржника [14, с. 46].

З наведеного слідує, що цивільне законодавство дозволяє боржнику передоручати іншій особі виконання свого зобов'язання. Очевидно, що передоручення виконання зобов'язання є активною дією боржника, яка спрямована на реальне задоволення вимог стягувача. Тобто, якщо у боржника є труднощі з самостійним виконанням зобов'язань перед стягувачем, то він не позбавлений можливості вжити заходів щодо виконання таких зобов'язань за допомогою залучення інших осіб. Очевидно, що застосовуючи такий механізм, боржник захищає власні майнові інтереси в межах виконавчого провадження, адже у подібному випадку цілі виконавчого провадження досягаються за рахунок особи яка виконує зобов'язання замість боржника. Така поведінка базується на засадах *good will*, адже залежить виключно від волі та намірів боржника виконати свої зобов'язання перед стягувачем.

Висновки. Резюмуючи дане дослідження слід визначити, що засади *good will* являють собою систему принципів права, зокрема справедливості, добросовісності та розумності. Застосування цих засад, в контексті захисту майнових інтересів боржника у виконавчому провадженні, полягає в активній, ініціативній поведінці боржника спрямованій одночасно як на виконання покладених на нього обов'язків в межах виконавчого провадження, так і на убезпечення свого майна

(майнових інтересів) від невинуватеного або надмірного посягання виконавця.

Література

1. Карабан В.І. Англійсько-український юридичний словник: понад 75 тисяч слів та словосполучень юридичної підмови та близько 160 тисяч українських перекладних відповідників. Вінниця: Нова книга, 2004. 1088 с.
2. Загальна декларація прав людини: декларація ООН від 10.12.1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 23.03.2025).
3. Про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенція від 04.11.1950р. Дата оновлення 01.08.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 23.03.2025).
4. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Горнсбі проти Греції» від 19.03.1997 р. (Case of Hornsby v. Greece). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_079#Text (дата звернення: 23.03.2025).
5. Калаур І.Р., Зайцева-Калаур І.В. Справедливість як об'єктивна основа здійснення та захисту цивільних прав. Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 21–22 квіт. 2017р.) Тернопіль: Економічна думка, 2017. С. 135–138.
6. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text> (дата звернення 23.03.2025 року).
7. Черемнов Д. В. Презумпція добросовісності учасників цивільного процесу. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Вип. 4. Том 1. С. 174–178.
8. Кузів Г. Обов'язок добросовісного здійснення прав у цивільному процесі. Вісник Львівського університету. Серія Юридична. 2012. Вип. 56. С. 255–259.
9. Лічман Л. Г. Процесуальне забезпечення добросовісної реалізації суб'єктивних процесуальних прав у цивільному процесі: постановка проблеми. Південноукраїнський правничий часопис. 2009. № 1. С. 85–87.
10. Сурженко О. А. Значення принципу добросовісності при здійсненні та захисті суб'єктивних цивільних. Цивільне право: проблеми теорії та правозастосування: матеріали XXI наук.-практ. конф., присвяч. 101-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР, ректора Харків. юрид. ін-ту (1962–1987 рр.) В. П. Маслова (Харків, 17 лют. 2023 р.) Харків, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2023. С. 228–231.
11. Тобота Ю. А. Принцип справедливості, добросовісності і розумності у цивільному праві: монографія. Харків: ХНПУ, 2020. 140 с.
12. Чубоха Н.Ф. Принцип розумності у цивільному праві України: поняття та особливості застосування. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право, 2013. Вип. 21. Ч. 1. Т. 1. С. 290–292.
13. Сібільов Д.М. Мировна угода у виконавчому провадженні. Процесуальні аспекти виконання судових рішень. Право і безпека. 2012. № 2 (44). С. 191–194.
14. Кузьмич О.Я. Правові аспекти участі третіх осіб у виконанні обов'язку замість боржника у власному інтересі (частина 3 статті 528 Цивільного кодексу України). Підприємництво, господарство і право. 2017. №12 (262). С. 44–47.